

DE OUDE LEY

Jaargang 48 | 2026 nr. 3

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Theo Peeters, Frans Verkleij, Berry Staps en Marie-Cécile van de Wiel.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Rick Ruskus

Redactieadres: Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg, secretaris@tilburg.knnv.nl

Tekst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als losse bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley 2026: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren (papier) en 200 digitaal.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl | 013 – 5436541

Penningmeester: Huub Claessen
penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel
excursies@tilburg.knnv.nl

Bestuurslid: Joost Tunnissen
bestuurslid@tilburg.knnv.nl

Eindredactie

Oude Ley: vacature

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IV Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media Berry Staps

Website www.knnv.nl/tilburg

Facebook <https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Redactioneel	1
KNNV-Nieuws	2
Agenda	4
Terugblik Plantenwerkgroep	10
Terugblik: Stadsbos013-dag	14
Verslag vogelexcursie Oude Doel (België)	15
Verslag excursie fotowerkgroep	18
Boekbespreking: Meester in het paradijs	20
Nieuwe natuurbeheerder Piushaven	24
Museumnieuws	26

Redactioneel

Beste KNNV-leden,

Voor u ligt het zomernummer van ons afdelingsledenblad. Het is mooi dat enkele werkgroepen verslagen hebben gemaakt van hun activiteiten: de vogelwerkgroep van een boeiende excursie in de Oude Doel in België, met op de achtergrond de koeltoren van de kerncentrale; de plantenwerkgroep van een door haar georganiseerde lezing over invasieve exoten. In het KNNV-nieuws wordt het jaarverslag van het al jaren lopend onderzoek op de Kaaistoep gemeld. Verder een bespreking van de prachtige biografie van een de oprichters van de KNNV, Jacq. P. Thijsse. De agenda met komende activiteiten is er natuurlijk, nieuws van het museum en het verrassende verhaal over de bever in de Piushaven. De redactie wenst u een ontspannen en natuurrijke zomer toe.

Frans en Marie-Cécile

Jaarverslag onderzoek Kaaistoep 2025

Op 19 mei was de jaarlijkse Kaaistoepavond. De aanwezige onderzoekers vertellen wat er in dat jaar onderzocht is, welke soorten zijn vastgesteld en of er nog nieuwe soorten zijn bijgekomen. In 2025 zijn twee grote onderzoeken ver afgerond: het raamvallen-onderzoek uit 2002 – 2003 en de kevers van het boomkruinen-onderzoek uit 2023. Daarnaast zijn vogels geteld en geringd, Knoflookpadden gevolgd, naar Boomkikkers geluisterd enz. Uit de verschillende onderzoeken kwamen 122 (!) nieuwe soorten voor De Kaaistoep tevoorschijn. Hierdoor staat de teller op 9891 waargenomen soorten. Nog een kleine 100 en dan zijn we bij het streefgetal van 10.000 soorten in dit gebied. Het zou bijzonder zijn als het in 2026 lukt om de streep te halen: reden voor een feestje. De onderzoekers weten ervan, we zullen het zien! Belangstelling voor het jaarverslag en de soortenlijst? Je vindt ze op de website bij werkgroep Kaaistoep: <https://tilburg.knnv.nl/de-kaaistoep/>

Afdeling bestaat 90 jaar!

Eigenlijk ligt de viering van het 85-jarige jubileum op de Regte Heide nog vers in het geheugen. Maar: dat is alweer bijna 5 jaar geleden. In 2027 bestaat onze afdeling 90 jaar. Ook een reden voor een feestje, prima te combineren met het bereiken van 10.000 soorten in De Kaaistoep. Het bestuur kijkt naar de mogelijkheden en we houden je op de hoogte.



Bezoekers van het 85-jarig jubileum worden vriendelijk onthaald (foto fotogroep KNNV)

Terugblik op de Week van de Biodiversiteit

Van 15 t/m 25 mei werd de door de KNNV georganiseerde Week van de Biodiversiteit gehouden. Je kon als afdeling activiteiten organiseren maar ook groene partners konden aansluiten. Daardoor kon je op veel meer momenten over het belang van biodiversiteit verteld worden. In Tilburg en omgeving zijn 15 activiteiten georganiseerd met 10 partners. Zo'n samenwerking is bijzonder en uit de evaluatie bleek, dat de groene partners tevreden waren over totale project. Vooral de gezamenlijke communicatie was een schot in de roos. Waarschijnlijk volgend jaar weer een week van de Biodiversiteit en het is wenselijk als de groep uitgebreid wordt..

Stadsbos013-dag

Vlak na de Week van de Biodiversiteit werd ook de Stadsbos013-dag georganiseerd. Omdat De Kaaistoep in het stadsbos ligt, zijn er drie activiteiten georganiseerd: waterbeestjes scheppen, een wandeling over de heide en een vleermuizenocht. Elders in deze Oude Ley staat een verslag over het waterbeestjes scheppen.



Waterbeestjes scheppen tijdens Stadsbos013dag 2026 (foto B. Staps)

Facebook

Onze afdeling heeft al langere tijd een Facebook-account: facebook.com/KNNVTilburg/
Sinds januari zorgt Bernadette van Gils voor een regelmatige update/aanvulling. Het zijn vooral de activiteiten zoals lezingen en excursies, die hierop geplaatst worden. Inmiddels zijn er 341 volgers.
Wil je ook extra geïnformeerd worden over de activiteiten, meld je dan aan.

Datum	Onderwerp
4 juli	Wandelen door de Mortelen
17 juli	Bezoek aan Landschap de Liereman
7 augustus	Lopen bij de Zandbergse vennen
15 augustus	Wandeling langs Mierdse Leiven en over de Moerbleek heide
5 september	Bezoek aan de Pannenhoeft
15 september	Lezing 'Romeins Tongeren'
18 september	Lopen door de Reuselse Moeren

Afspraken KNNV-excursies

Actuele informatie vind je op de website van de KNNV-afdeling Tilburg onder 'Agenda'.

We hanteren de volgende afspraken:

- Vooraf aanmelden bij de excursieleider -binnen de aangegeven periode- is noodzakelijk: geef je naam en telefoonnummer door, liefst per e-mail.
- Deelnemen aan een activiteit is geheel op eigen risico.

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wil je deelnemen maar ben je geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541).

Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loop en bij langere excursies eten en drinken. Bij extreem slecht weer kan de excursieleider besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bij twijfel neem contact op met de excursieleider. Ook voor nadere informatie kun je bij hem/haar terecht. De vermelde starttijd is het tijdstip van vertrek op de aangegeven verzamellocatie. De vermelde eindtijd is het globale tijdstip waarop de activiteit beëindigd wordt, de terugreis is hierin niet inbegrepen. Het is de bedoeling dat het startpunt van meerdere excursies bereikbaar is met de fiets of met het openbaar vervoer. Maar soms is de auto het aangewezen vervoermiddel. Wij adviseren voor de meerrijders een vergoeding van € 0,30 per kilometer per auto.

Heb je wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op één van onze excursies.

4 juli Zaterdag

Onderwerp	Wandelen door de Mortelen
Tijd	9.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	AaBe terrein. Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis)
Contact	Aanmelden van 23 juni t/m 2 juli bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.
Omschrijving	In het hartje van het prachtige natuurgebied de Mortelen ligt de oude herberg van Mieke Vingerhoeds. Van hieruit voert de wandeling door een schilderachtig coulissenlandschap met een kleinschalige afwisseling van bos, akkers, weilanden en houtwallen. Het is een hoeven- of kampenlandschap, een ontginningslandschap dat in de loop van de twaalfde eeuw door collectieve ontginning van bos tot heide en akkers ontstond aan de rand van akkerdorpen. De naam 'Mortelen' duidt op weke, zachte grond. De Mortelen en De Scheeken vormen samen het hart van Het Groene Woud en zijn het grootste landschapsreservaat van Noord-Brabant.

17 juli Vrijdag

Onderwerp	Bezoek aan Landschap de Liereman
Tijd	9.00 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	AaBe terrein. Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis)
Contact	Aanmelden van 6 t/m 15 juli bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.
Omschrijving	Landschap de Liereman gelegen op de grens van Oud-Turnhout en Arendonk bestaat uit afwisselend veen, elzen- en wilgenbroek, droge en natte heide, loof- en naaldbossen, stuifduinen en graslanden. De afwisseling van dit landschap brengt ook een veelzijdige flora en fauna met zich mee. Klokjesgentiaan, Heidekartelblad, Kleine zonnedauw en Waterviolier zijn een paar van de vele planten die hier voorkomen. In het gebied leven o.a. Ree, Bunzing, Vos en Hermelijn verder broeden diverse soorten vogels. De beken in dit gebied herbergen interessante vissen en in de vennen leeft o.a. de Rugstreeppad. Ook de insecten fauna is ook bijzonder gevarieerd libellen, dag- en nachtvlinders, zandloopkevers en graafwespen bevolken de verschillende biotopen.

7 augustus Vrijdag

Onderwerp	Lopen bij de Zandbergse vennen
Tijd	9.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	AaBe terrein. Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis)
Contact	Aanmelden van 27 juli t/m 5 augustus bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl) Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.
Omschrijving	De Zandbergse Vennen staat vooral bekend om zijn mooie vergezichten en een verzameling mooie vennen. Deze vennen, nabij Boxtel, maken deel uit van de uitgestrekte natuurgebieden de Oisterwijkse Bossen en Vennen en de Kampina. Ook Pieter van Tienhoven, oprichter van Natuurmonumenten (in 1905), had hier zijn hart verpand. Het gebied was familiebezit: de vader van van Tienhoven wilde de heide vol planten met productiebos maar dat heeft Pieter kunnen tegenhouden. De Zandbergse vennen zijn ontstaan na de laatste ijstijd maar groeiden daarna dicht met veen. Vanaf de Middeleeuwen tot in de 18 ^e eeuw staken de dorpeelingen hier turf voor brandstof en wasten hun schapen voor schone wol. Door de turfwinning kwam er weer open water in de vennen.



Kampina (foto F. van Boxtel)

15 augustus Zaterdag

Onderwerp	Wandeling langs Mierdse Leiven en over de Moerbleek heide
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	AaBe terrein. Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis). Startpunt ter plaatse: Prins Hendriklaan 1-3, Hooge Mierde. Komend vanuit Poppel, sla dan rechtsaf de Prins Hendriklaan in (bord alleen voor bestemmingsverkeer) en rij door tot de verharde weg ophoudt. Mierdse Leiven en Moerbleek liggen binnen landgoed de Utrecht.
Contact	Aanmelden van 4 t/m 13 augustus bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.
Omschrijving	Rond 1900 lag op de westelijke grens van landgoed De Utrecht met België, het Mierdse Leijven. Het Nederlandse deel was een moeras. In de jaren daarna verdroogde en verlandde het moeras en wordt het bos. Wat anno 2020 nog resteert van die natte geschiedenis in het terrein is een greppel van een waterloopje en een stuwtje. Enkele jaren eerder zijn de vennen aan de Vlaamse kant hersteld en maken ze deel uit van het Turnhoutse vennengebied met de status Natura 2000 gebied. Het ven aan de Vlaamse kant heet: De Lei. Aan de Nederlandse kant wordt ook werk gemaakt van herstel, het deel wat in de Utrecht ligt wordt hersteld en krijgt de oude naam: Mierdse Leijven. In november 2020 is het bos gerooid en wordt de resterend begroeiing verwijderd. Een deel van het hout en verwijderde grassen worden op enkel hopen van takken en plagsel in de bosrand gelegd, geschikt voor muizen, kikkers, hagedissen, loopkevers e.d. Ze vinden hierin schuilplaatsen, voedsel en overwinteringsplekken. Op basis van oude gegevens en grondwaterstand wordt het verdwenen ven uitgegraven en de stuw verhoogd. In december 2020 liep het ven langzaam vol en in februari 2021 stroomde het water over de stuw. Het herstelde ven is circa 300 meter lang. In juni 2021 stond het ven nog steeds vol en zagen we kikkers, libellen en levendbarende hagedis. We ontdekken hoe het ven het natte jaar 2024 en droge jaar 2025 heeft overleefd. Via het gegraven Turfven lopen we naar een heidegebied, Moerbleek. Aan de grens met België blijkt Moerbleek weinig bezocht. Vinpootsalamander, Rugstreeppad, Heikikker, Poelkikker, Levendbarende hagedis, Alpenwatersalamander, Bruine kikker kan men hier zoal aantreffen. De wandeling omvat 6,1 km en wordt geleid door Pieter Denissen.

5 september Zaterdag

Onderwerp **Bezoek aan de Pannenhoeft**

Tijd 09.00 – 14.00 uur.

Locatie/Vertrek Parkeerplaats Burgemeester van de Mortelplein (Spar)

Contact Aanmelden van 25 augustus t/m 3 september bij

Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).

Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.

Omschrijving Bos, vennen en bloemrijke weilanden typeren de Pannenhoeft, een prachtig natuurgebied tussen Etten-Leur, Zundert, Rijsbergen en Sprundel, dat maar liefst 706 hectare groot is. Oorspronkelijk lag hier een soort mini-Peel. Het hele veenpakket werd in enkele eeuwen tijd afgegraven. In gedroogde vorm - turf - ging het via turfvaarten naar de steden, als brandstof voor huishoudens en brouwerijen. De bekendste is wel de 'Turfvaart' die naar Breda loopt. Wat over bleef was een heuvelige heide met vennen in de kommen. Daar viel weinig te halen en dus begon met het gebied in de 19de eeuw te ontginnen tot bos en landbouwgrond. Toen Brabants Landschap dit gebied in 1970 aankocht, was het er saai met weinig natuurwaarden: bemeste landbouwgrond, jong eenvormig naaldbos en geen vennen meer. Weinig leven te bekennen. Na 55 jaar is dat beeld totaal veranderd: aantrekkelijk gemengd bos en maar liefst 11 vennen zijn weer uitgegraven. Daarmee kwamen ook zeldzame planten terug, zoals Heidekartelblad en Moerashertshooi. En amfibieën als Poel- en Heikikker. De bossen zijn het thuis voor zoogdieren, als Bunzing en Ree en vogels als o.a. Havik, Sperwer, Grote bonte specht, Groene specht, Zwarte specht, Zwarte mees, Kuifmees en Dodaars.



Havik (foto F. van Boxtel)

15 september Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Romeins Tongeren'
Tijd	19.30 – 22.00 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Nico Roymans
Omschrijving	De Archeologische Werkgroep Tilburg organiseert deze lezing. Belangstellenden zijn van harte welkom. De Romeinse stad Tongeren is interessant in de Romeinse archeologie van Noord-Brabant. Tongeren was voor het grootste deel van het huidige Noord-Brabant het bestuurlijke centrum. Het huidige Tongeren kent belangrijke bezienswaardigheden. Zo zijn er goed bewaarde delen van stadsmuren uit de Vroeg- en Laat-Romeinse tijd en grote grafheuvels in de naaste omgeving. Ook is er het bekende Gallo-Romeins Museum dat een overzicht geeft van de bewoningsgeschiedenis van stad en regio vanaf de steentijd. In Tongeren zijn spectaculaire opgravingen uitgevoerd naar Laat-Romeinse stadswoningen. Verder is er de Laat-Romeinse bisschopskerk, opgegraven onder de huidige Onze-Lieve-Vrouwekerk. Dit is de vroegst bekende christelijke kerk uit de Lage Landen. Tot slot is er het actuele onderzoek naar de locatie van het door Caesar aangelegde Romeinse legerkamp te Aduatuca en de plek waar in 54 v.Chr. een Romeinse legermacht werd vernietigd door de Eburonen. De lezing wordt verzorgd door Nico Roymans. Daarna is er nog ruimte is voor vragen.

18 september Vrijdag

Onderwerp	Lopen door de Reuselse Moeren
Tijd	09.00 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	AaBe terrein. Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis)
Contact	Aanmelden van 7 t/m 16 september bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.
Omschrijving	De Reuselse Moeren zijn een grotendeels afgegraven hoogveen-gebied. De gewonnen turf werd gebruikt als brandstof. Na het afgraven van de gronden werd het gebied gebruikt als landbouwgrond en op de lager gelegen gebieden ontstonden veenplassen. Het hoogveenreservaat De Reuselse Moeren is een van de weinige veengebieden die Nederland nog kent. De bedoeling is om het bestaande hoogveen te behouden en het nog verder te laten aangroeien. Hiervoor zijn stuwen aangelegd, die goed te zien zijn in de Vaartloop. Vroeger werd deze waterloop gegraven ter afwatering van het veen. Nu moeten de stuwen er voor zorgen dat het gebied vochtig blijft. Het water wordt vastgehouden zodat het waterpeil niet te laag wordt.

Elly Poppe-Stolk

Nieuwe interne organisatie-structuur

Nadat Loes van Gorp vorig jaar had aangegeven het coördinatorschap van onze Plantenwerkgroep te willen neerleggen, boden enkele leden aan om een deel van de taken die bij het coördinatorschap horen, over te nemen. Elk van ons vindt het vanzelfsprekend om in het veld bij te dragen aan een zo interessant mogelijke excursie voor ons allemaal. Dan moet het eveneens lukken om gezamenlijk de Plantenwerkgroep zelf op de rails te houden. Na enkele bijeenkomsten waren alle deeltaken helder omschreven en vervolgens ondergebracht bij verschillende leden. We hebben er vertrouwen in dat dit gaat werken! Tijdens die bijeenkomsten werd ook de raamplanning van onze activiteiten voor dit jaar verder uitgewerkt. Over deze activiteiten zullen wij regelmatig in *De Oude Ley* berichten. Hieronder volgt een terugblik op de eerste vier.

Veldexcursie

Op zaterdagochtend 18 april hadden we onze eerste veldexcursie bij Cobbenhagenlaan. Het plan was om de voormalige Biodiversiteitstuinen en aansluitend de parkstrook langs de Cobbenhagenlaan - vanaf de Ringbaan-West tot de Conservatoriumlaan - inventariserend te bezoeken. Maar de nog resterende delen van de Biodiversiteitstuinen langs Cobbenhagenlaan en Ringbaan-talud boden al zoveel uitdaging, dat we aan de parkstrook niet meer toe zijn gekomen. We hebben die ochtend maar liefst 95 soorten geregistreerd, waaronder uiteraard veel vroegbloeiërs. Een deel van de aangetroffen soorten is indertijd weliswaar aangeplant of ingezaaid, maar die kwamen we op andere plekken ook verwilderd tegen.

‘Invasieve exoten’

Toen bleek dat er nog iets over was van het budget voor 2025, besloten we om dit te besteden aan voorlichting aan een breder publiek over een relevant thema binnen ons werkterrein. Dit thema werd ‘Invasieve exoten’. Op dinsdagavond 21 april in het NMB verzorgde Janneke van der Loop, ecologe bij het waterschap Aa en Maas, hierover een presentatie. Jannekes expertisegebied is de omgang met invasieve exoten. Op dit gebied doet ze onderzoek en geeft ze adviezen over aanpak en beleid. (Enkele jaren geleden is ze gepromoveerd op de bestrijding van *Watercrassula*). In haar presentatie gaf ze achtereenvolgens een heldere omschrijving van het begrip ‘invasieve exoot’, besprak ze de Europese wetgeving hieromtrent en schetste ze verschillende vormen van aanpak. Enkele markante punten:

- Van alle exoten die hier belanden wordt 10% invasief; wat wil zeggen dat wordt vastgesteld dat introductie of verspreiding van zo’n exoot negatieve gevolgen heeft voor biodiversiteit, economie en/of (volks)gezondheid.

- De eerste introductie van een dergelijke schadelijke exoot vindt altijd plaats door menselijk handelen.
- Momenteel staan 126 soorten op de Unie-lijst van Invasieve Exoten, die regelmatig wordt geactualiseerd. Voor deze soorten geldt binnen de EU een verbod op bezit, handel, kweek, transport en import, alsmede de verplichting tot uitroeien of - indien dit onmogelijk is - bestrijding (tot zo min mogelijk exemplaren).
- Het begrip 'bestrijding' brengt een gevaarlijke vaagheid met zich mee. Strikte regelgeving hieromtrent is daarom dringend gewenst.
- De goedkoopste en snelste aanpak is uiteraard preventie. Maar hoe beheers je soorten die zich reeds gevestigd hebben? Eliminatie is dan uiteraard het meest effectief, mits dit met grote zorgvuldigheid gebeurt.
- Is het echter niet meer mogelijk om de invasieve soort uit te roeien, dan dient deze dus te worden bestreden. De traditionele bestrijdingsmethode is: zoveel mogelijk verwijderen.
- Innovatieve bestrijdingsmethodes blijken vaak effectiever te zijn en ook nog eens veel minder te kosten. Succes is dan wel sterk afhankelijk van maatwerk.

Innovatieve methodes

Het belang van maatwerk illustreerde Janneke na de pauze met enkele voorbeelden uit haar praktijk van aanpak van invasieve flora en fauna met innovatieve methodes. Zoals de *systeemgerichte aanpak*. Enkele voorbeelden hiervan bij invasieve flora:

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat Japanse duizendknoop die zich langs bosranden heeft gevestigd, het bos niet in zal gaan. Dus door deze invasieve soort langs de bosranden te verwijderen en meteen daarna op dezelfde plek inheemse houtgewassen aan te planten, kan hij worden onderdrukt.

Afdekken van de groeiplaatsen van *Watercrassula* kan tot beteugeling ervan leiden als meteen na de afdekperiode ter plekke andere planten worden gepoot; bij Huis ter Heide werkt dit met Oeverkruid effectief dankzij het uitgebreide wortelstelsel van deze plant. Wel blijkt *Watercrassula* toch weer te gaan overheersen als er te veel nutriënten op de groeiplaats komen (denk bijvoorbeeld aan uitwerpselen van ganzen) of bij langdurige droogte (zoals in de afgelopen periode). Naast Oeverkruid is Moerashertshooi ook geschikt om tegen *Watercrassula* in te zetten.

Een andere methode is *biologische bestrijding*. Het is echter riskant om de natuurlijke vijand uit het oorspronkelijke gebied van een invasieve exoot hierheen te halen. Zo'n natuurlijke vijand zou hier verkeerde dingen kunnen haan doen. Wordt import toch overwogen, dan is het cruciaal om eerst het gedrag van de vijand grondig te bestuderen. Als blijkt dat een inheemse soort de exoot kan intomen, kan die gerust wel worden ingezet. Een faunavoorbeeld hiervan: de snoek wordt plaatselijk al in gezet tegen gedumpte zonnebaars en Chinese goudvissen. Het werd een pakkende en boeiende presentatie, waarin Janneke haar publiek wist te doordringen van het belang van blijvende alertheid en inzet van overheid en particulieren om invasieve flora en fauna te weren.

Stoeplantjes-safari

Op vrijdagavond 22 mei - dus precies op de Internationale Dag van de Biodiversiteit - organiseerde onze Plantenwerkgroep een 'stoeplantjessafari'. Twaalf deelnemers verzamelden zich op die heerlijke zomerse avond op ons startpunt aan de noordkant van

Centraal station Tilburg. Onder leiding van Rob Vereijken keken we vervolgens rond op talloze interessante plekjes langs de achterkant van het station en in een betrekkelijk klein gebied tussen de Burgemeester Brokxlaan en de Lange Nieuwstraat. Al speurend schuifelden we langs plantsoenen, bermen, putroosters, muurtjes en bouwafzettingen. De soortennoogst was rijk! Veel spontaan opgekomen plantjes troffen we prachtig bloeiend aan, zoals Kleine en Zachte ooievaarsbek, Reigersbek, Overblijvende ossentong en Middelste duivenkervel. Naast bescheiden juweeltjes als Kleine leeuwenklauw en Kleine varkenskers, vonden we een groot aantal forsere verschijningen als Akkerdistel, Zwarte mosterd, Gifsla en haar grappige familielid Kompassla. Bij de inspectie van een oude muur troffen we tussen de voegen niet alleen toefjes Muurvaren aan, maar ook flinke jongens als Bijvoet en Stinkende gouwe. Op de bestrating ernaast noteerden we de namen van de desbetreffende planten. Leuk en leerzaam voor voorbijgangers. Overvliegende Ooievaars en een gezellig nieuwsgierige Poes droegen bij aan de biodiversiteit ter plekke. Toen een deelnemer na een paar uurtjes aangaf dat haar hoofd echt propvol indrukken zat, hadden we daar alle begrip voor en keerden we al speurend weer terug naar ons startpunt.

Onze deelnemers gaven aan dat ze hadden genoten en bedankten Rob uitdrukkelijk. Misschien gaan we enkelen van hen in onze Werkgroep terugzien. In elk geval hebben we een goede indruk kunnen meegeven van enkele manieren waarop spontane natuur - in dit geval planten - omgaat met stadsontwikkeling.



Overblijvende ossentong (foto M. van de Wiel)

**Inventarisatie
Kaaistoep-
De Sijsten**

Barbara van de Par heeft het initiatief ingebracht om met onze Plantenwerkgroep jaarlijks een kilometerhok te inventariseren, als jaarhok. Zo zullen we dit jaar werk maken van de inventarisatie van de plantensoorten in km-hok 128-395 (Kaaistoep-De Sijsten). Dit hok is in 2006 voor het laatst gedegen onderzocht.

Nu - twintig jaar later - zullen wij hieraan een vervolg geven met een nieuw onderzoek. Met betrekking tot dit gebied heeft Barbara alle werkgroepsleden al nuttige informatie doorgemailed, zodat we goed voorbereid waren toen we op zaterdagochtend 30 mei voor het eerst inventariserend aan de slag gingen. Vanaf de Gilzerbaan inventariseerden we een stuk langs de Puttendijk om vervolgens rechtsaf te slaan naar de rand van de heide van De Sijsten en in een boog terug te keren naar ons startpunt. Onderweg noteerden we 95 verschillende soorten, waaronder enkele minder gangbare als Dalkruid, Klein warkruid (Duivelsnaaigaren), Liggende klaver, Mannetjesereprijs, Pilzegge, Tengere zandmuur en Wolfspoot. Wij kijken uit naar ons volgende bezoek aan dit gebied!



Kransmuur (foto H. Kuiper)

Berry Staps

Waterdiertjes scheppen

In het Stadsbos013 zijn vele organisaties actief. Elk jaar wordt de Stadsbos013-dag georganiseerd. Op deze dag kunnen organisaties, die op de een of andere wijze verbonden zijn met het stadsbos, zich presenteren. De Kaaistoep is onderdeel van Stadsbos013.

Omdat KNNV al vele jaren intensief onderzoek doet in dit gebied kon zij natuurlijk niet achterblijven bij het verzorgen van een activiteit. Een van de activiteiten was het scheppen van waterdiertjes in poel 12. Vrijwilligers van KNNV en Tilburgse waterleiding hebben tientallen kinderen met hun ouders ondersteund bij het vangen en determineren van de waterdiertjes. Het leek ons een goed plan om aan onze kleinkinderen door te geven hoe interessant het onderwaterleven is. Met schepnetten, waterbakjes, cuvetten, toog de stoet naar de waterkant. De kinderen poogden eerst voorzichtig vanaf de kant om wat beestjes te vangen. Door het idee dat de grotere beestjes verder van de kant zitten gingen ze stapje voor stapje verder. Uiteindelijk waren de laarzen te kort of het water te diep en liepen de laarsjes vol. En als je dan toch

nat bent maakt het niet meer uit hoe nat je wordt. Als het dan dieper wordt dan de heupen wordt het toch een beetje eng. Er werden volop beestjes gevangen. De meest indrukwekkende waren toch wel de Kamsalamanders en de larven van de Knoflookpad(kikker-vissen).



Volop interessante beestjes te zien (foto B. Staps)

De libellelarven en Geelgerande watertorren kregen pas aandacht toen erop gewezen werd dat ze flinke kaken hebben. Met grasspietjes werden ze verleid om dit met hun grote vangkaken te pakken. Naast deze eyecatchers werden volop andere waterdieren gevonden. Gelukkig zit er in deze poel geen zonnebaars of exotische rivierkreeften en was de variatie aan beestjes groot. Met een nat pak en vol ervaringen weer naar huis. Op school werd heldhaftig verteld dat ze een salamander in de hand hebben gehad, en die leek een beetje op een kleine krokodil, maar dan zonder tanden. Ze hebben zeker genoten!

Verslag vogelexcursie

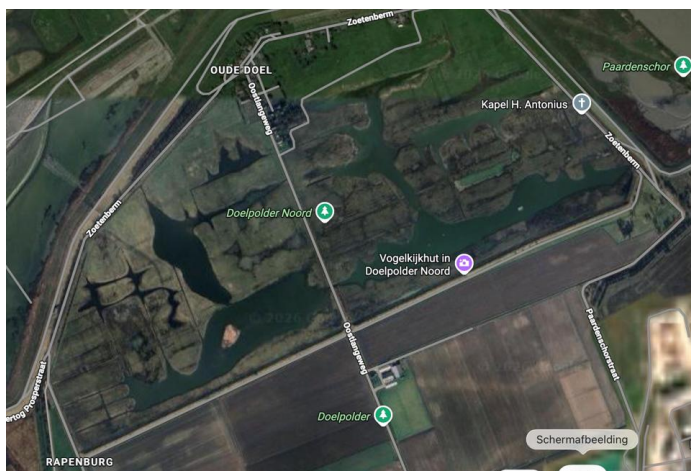
Oude Doel (België)

Frans Stoop

De Oude Doel

Op 11 april zijn leden van de vogelwerkgroep onder leiding van Paul Almekinders naar de Oude Doel geweest. Deelnemers: Ben, Brian, Dirk-Jan, Frans, Mirjam, Jan, Jojan, Marga, Marli, Paul en Rian.

Om 7.30 uur vertrokken we met elf deelnemers, verdeeld over drie auto's, richting ons vertrekpunt bij de Oude Doel in België.



Vooraf hielden we rekening met mogelijke vertragingen vanwege de verwachte verkeersdrukte rond Antwerpen, in verband met de afsluiting van de E313 tussen Deurne en Antwerpen. Tot onze verrassing bleek het verkeer echter zeer rustig; waarschijnlijk hadden veel weggebruikers gehoor gegeven aan de waarschuwingen. Bij aankomst was het bewolkt en met een temperatuur van 9°C voelde het door de stevige wind behoorlijk koud aan. In de loop van de dag verbeterde het weer aanzienlijk. Toen de zon doorbrak, liep de temperatuur zelfs op tot zo'n 20°C, wat het verblijf een stuk aangenamer maakte. De planning was om eerst een wandeling van ongeveer vier kilometer te maken, eerst langs de slikplaten en vervolgens door de Doelpolder, en daarna eventueel nog de Prosper- en/of Hedwigepolder te bezoeken. Met name de Doelpolder, gelegen in de nabijheid van de kerncentrale, bleek een verrassend aantrekkelijk en gevarieerd vogelgebied te zijn. Onderweg werden we daar aangesproken door een Belgische vogelaar, die meldde dat er Kuifduikers aanwezig waren. Aanvankelijk werd deze waarneming met de nodige twijfel ontvangen, maar uiteindelijk bleek hij gelijk te hebben en konden we deze soort inderdaad waarnemen.

Door de vele waarnemingen en het uitgebreide rondje duurde de wandeling uiteindelijk tot ongeveer kwart over drie. Daarom werd besloten om aansluitend huiswaarts te keren, zonder nog andere polders te bezoeken.

Een deel van de groep maakte op de terugweg toch nog een korte stop bij de Rietvelden van Kallo, in de hoop daar soorten als Roerdomp en Steltkluut te zien. Deze soorten lieten zich helaas niet zien. Wel werden hier enkele andere soorten waargenomen, zoals de Oeverzwaluw, die eerder in de Doelpolder ontbraken. Al met al kunnen we terugkijken op een geslaagde en afwisselende excursie.



Doelpolder nabij de kerncentrale - foto Frans Stoop

Bijzondere momenten van enkele deelnemers:

Brian:

Een kerncentrale en aanpalend industriegebied zijn niet de meest voor de hand liggende burens van een fraai natuurgebied, maar ik heb ontdekt dat de combinatie wel degelijk mogelijk is. Ik ben blij een keer de Doelpolder bezocht te hebben en te hebben gezien hoe vogelrijk die is. Hierbij vond ik vooral de rijkdom in individuen indrukwekkend. Hoewel het totaal aantal soorten er ook mocht zijn, waren de meest algemene soorten dan ook nog eens zeer rijk vertegenwoordigd: vele honderden Slobeenden, Bergeenden en Wulpen bijvoorbeeld. Een andere grote hoeveelheid is vooral uit te drukken in wat er niet was: namelijk de rust. De grote vogelrijkdom zal zeker ook te maken hebben met de uiteindelijk vrij onmogelijke locatie pal naast de industrie van Antwerpen want niet veel mensen zullen hier snel naartoe gaan om vogels te kijken. Onterecht. Mijn hoogtepunt was het zien van mijn eerste Kuifduiker, hoewel ik die nog liever in zomerkleed had gezien.

Rian:

Sta ik door mijn kijker naar een stel Geoorde futen te zoeken, zie ik opeens vanuit mijn ooghoeken vlakbij op het hek twee, nee vier Gele kwikstaarten, prachtig geel in het inmiddels heldere licht! Van vier worden het er zes en van zes uiteindelijk 20 geloof ik, fantastisch!

Ben:

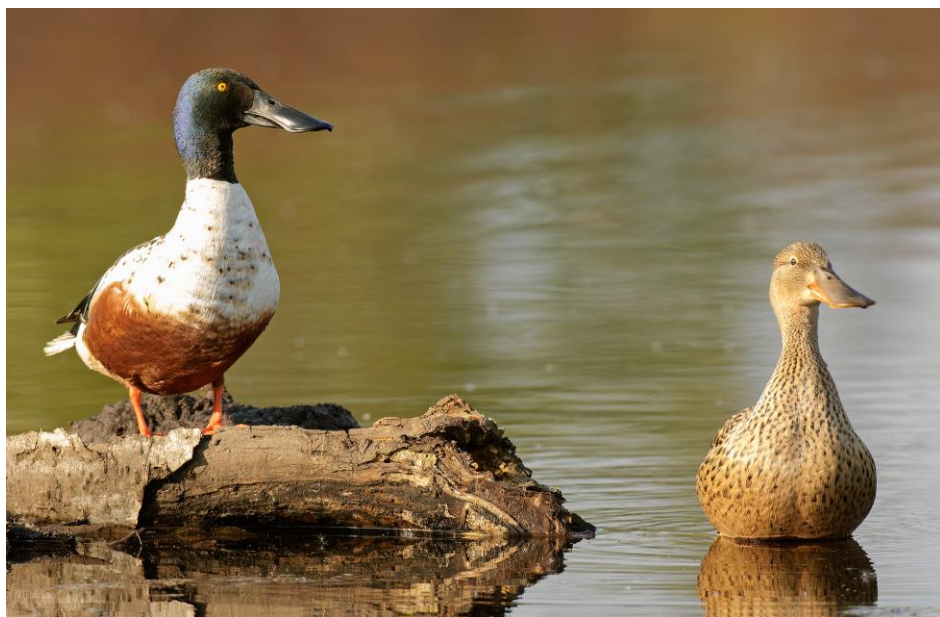
Mijn waarneming is helaas een triest verhaal. Wij zagen twee Grauwe ganzen met waarschijnlijk olievlekken. De Belgische radio melde de dag erna dat de olie in de Hedwigepolder was gelopen en hier tientallen Bergeenden heeft bevuild. Een paar dagen later werden al dode vogels gemeld. Er werd ook gemeld dat het moeilijk was om de vogels uit het slib te halen.

Paul:

Er zaten wat weinig steltlopers op de slikplaten. Maar, de Doelpolder maakte dit meer dan goed. Weinig wind (voor Zeeland). Wat een prachtige dag.

Frans:

Mooie verscheidenheid aan vogels in deze polder; Zwartkopmeeuwen (weer eens wat anders) overal Slobeenden en vooral Bergeenden, een overvliegende Rode Wouw en natuurlijk de Kuifduiker.



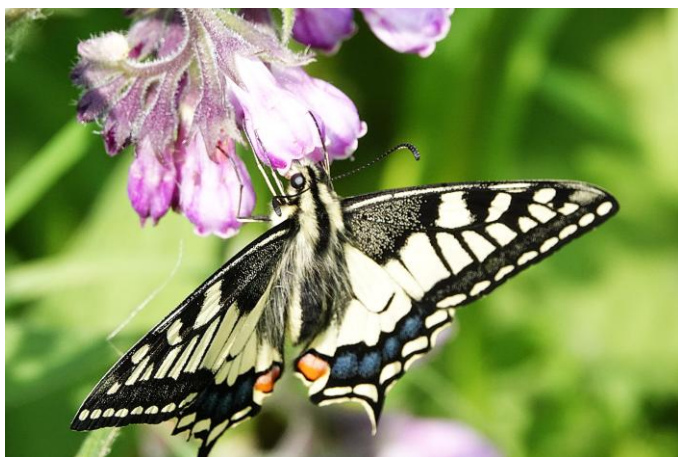
Slobeend (foto F. van Bortel)

Verslag excursie fotowerkgroep

Bernadette van Gils

Biesbosch

Op zaterdag 2 mei vertrokken wij, fotowerkgroep KNNV Tilburg, vanuit Hank voor een struintocht naar de Biesbosch onder begeleiding van een gids, met als doel mooie natuurfoto's te maken en te genieten van de prachtige natuur. Er zijn veel foto's gemaakt en hiervan ziet u hier een kleine selectie. We hadden graag ook de Vis- en Zeearend voor onze lenzen gezien maar dat zat er deze keer niet in. Dit had te maken met de thermiek volgens onze gids. Het was een bijzondere tocht en zeker de moeite waard om nog eens heen te gaan.



Koninginnepage (foto J. Laurijssen)



Glassnijder (foto J. van der Hoef)

Expositie

De fotowerkgroep gaat er regelmatig op uit om foto's te maken van natuur en wat je allemaal tegenkomt in de natuur. Met enige regelmaat worden de foto's geëxposeerd.

Vanaf 16 juli tot 16 oktober zijn foto's van de fotowerkgroep te bewonderen in Residentie Molenwijk in Loon op zand. De toegang is gratis.



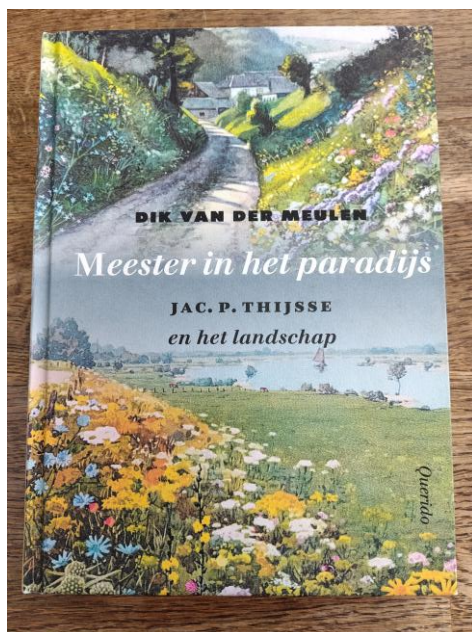
Boekbespreking: J.P. Thijssen Meester in het paradijs

Frans Verkleij

Jacq. P. Thijssen

Dit jaar bestaat de KNNV 125 jaar. Het in maart verschenen nummer van haar ledentijdschrift *Natura* is aan dit jubileum gewijd. Op de voorpagina prijken foto's van de KNNV-oprichters, onder wie

Jac. P. Thijssen. Het afgelopen jaar is een biografie van hem door Dik van der Meulen verschenen. De schrijver beperkt zich niet alleen tot het leven van Thijssen; hij gaat letterlijk in zijn voetsporen en bezoekt de talloze natuurgebieden verspreid over heel Nederland waar Thijssen geweest is en over geschreven heeft. Rijkelijk citeert Van der Meulen uit de vele geschriften van Thijssen, en met de talloze prachtige illustraties uit onder andere de Verkadealbums is het boek een genot om te lezen. Het boek is dus niet alleen een biografie van Thijssen, maar ook boek over het landschap van Nederland, in de tijd van Thijssen en nu. Dat maakt het boek confronterend: hoeveel natuur is er sinds Thijssen niet verloren gegaan? Maar tegelijk bemoedigend, dankzij het werk van Thijssen en zijn navolgers is nog veel moois behouden.



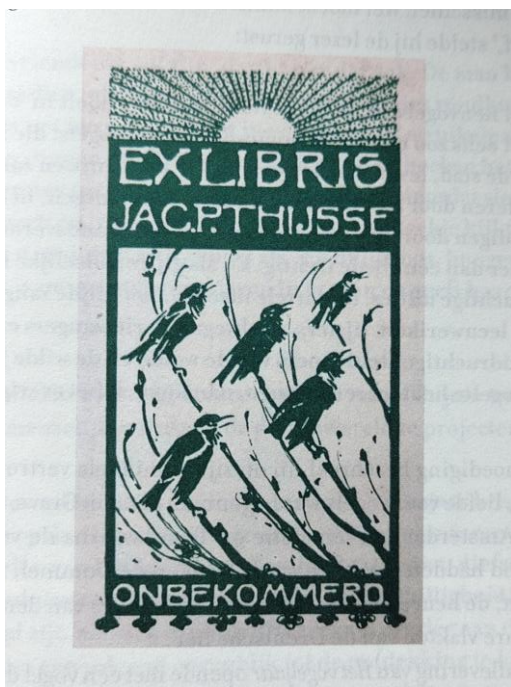
In het voorwoord noemt Van der Meulen Thijssse de uitvinder van de natuurbescherming in Nederland. Hoe is hij dat geworden?

Thijssse was een groot liefhebber en kenner van de natuur. Zijn vader was beroepsmilitair en verhuisde met zijn gezin regelmatig naar verschillende garnizoenssteden; naar Maastricht, waar Jacques in 1895 geboren werd, en vervolgens naar Grave en Woerden. Thijssse blikte vaak terug op zijn jeugd in deze plaatsen, en dan vooral op de natuur waar hij graag rondhing. Als het mooi weer was, zo schrijft hij ergens, hield hij het niet uit in de schoolklas en spijbelde hij. Jacques kon goed leren. Om hun zoon een goede opleiding te geven verhuisde het gezin Thijssse naar Amsterdam. Daar ging hij naar de kweekschool om onderwijzer te worden. In zijn studententijd begon hij een dagboek bij te houden van zijn talloze wandelingen en dat is hij vele jaren blijven doen. Die zijn postuum uitgegeven en zij laten zien hoe gedreven de jonge Thijssse was om de natuur en het landschap te leren kennen.

Thijssse was een geboren onderwijzer, enthousiasmerend, vooruitstrevend. Zijn eerste baan was in 1889 hoofdonderwijzer in Den Burgh op Texel. Hoe vernieuwend was het niet dat hij met zijn met de eilandkinderen het klaslokaal verliet en erop uit trok! Tot zijn spijt bleef niet lang op het eiland. Na tweeënhalf jaar ging hij met zijn gezin terug naar Amsterdam om daar als onderwijzer aan de slag te gaan. Zijn vrouw Leen Bosch, medestudent op de kweekschool en met wie met wie hij in 1891 getrouwd was, had heimwee. Tot zijn pensioen in 1930 heeft hij les gegeven, als schoolmeester op lagere scholen in Amsterdam en in de laatste negen jaar als leraar biologie aan het Kennemer Lyceum in Bloemendaal, waar hij in een kleine villa woonde. In al zijn geschriften herken je de schoolmeester Thijssse, die aanstekelijk zijn lezers vertelt over de natuur en het landschap.

Thijssse kon prachtig over de natuur schrijven, in het begin van zijn carrière samen met Eli Heimans, net als hij onderwijzer en natuurliefhebber. Zij hadden de ambitie om natuurboekjes voor kinderen te maken, uiteraard met plaatjes. Van Heimans leerde Thijssse in alledaagse bewoordingen te schrijven, niet belerend, persoonlijk, aan de hand van eigen ervaringen en heinneringen. De boekjes sloegen aan, en een volgende stap was om nu volwassenen de liefde voor de natuur bij te brengen. Dat werd het tijdschrift *De Levende Natuur*, het orgaan van de 'natuursport'; het bestaat nog steeds als het oudste natuurtijdschrift van Nederland. Baanbrekend werd hun volgend project, de *Geïllustreerde Flora van Nederland*. In 1993 verscheen de laatste editie; de concurrerende flora van Heukels is nu de standaard geworden. Hun laatste gezamenlijk geschreven boek, in 1910, was *In het Vondelpark*, een natuurgids voor wandelaars in Vondelpark. Daarna ging Thijssse zijn eigen weg in het schrijven over de natuur voor een breed publiek. Voortdurend evenwel laat Thijssse weten hoe schatplichtig hij is geweest aan zijn vriend en kompaan Heimans. Met zijn rubrieken over de natuur in het Algemeen Handelsblad, de Telegraaf en de Groene Amsterdammer gaf hij zijn schrijfcariëre een nieuwe richting, en bereikte hij een andere doelgroep dan natuurliefhebbers.

Zijn grootste bekendheid als natuurpropagandist kreeg Thijssse met de Verkadealbums. Aanvankelijk aarzelde Thijssse of hij wel in zee moest gaan met feitelijk een reclamecampagne van een koekjesfabrikant, maar hij besepte dat hij met deze albums een breed publiek kon bereiken. En dat is gelukt. De toegankelijke en sprankelende schrijfstijl van Thijssse en de prachtige illustraties van Wenckebach, van Oort en Voermans jr. en later andere kunstenaars maakten de albums tot een groot succes. 'Met de ontbijtkoek drong de natuur woningen binnen waar voorheen nooit iemand had stil gestaan bij het zingen van de lijster of het uitlopen van de hazelaar', schrijft Van der Meulen. Tot ver na zijn pensioen heeft Thijssse gewerkt aan de Verkadealbums. Elke natuurliefhebber heeft al of niet antiquarisch een Verkadealbum in de kast staan. Enkele titels: *Lente, Blonde Duinen, Langs de Zuiderzee, Paddenstoelen, Texel, Eik en Beuk*.



Thijssse was een onvermoeibaar voorvechter van de natuur. Iedereen die Thijssse gekend heeft beschrijft hem als een beminlijke vriendelijke man, optimistisch van aard. *Onbekommerd*, te lezen op zijn *ex libris* met een afbeelding van vijf zingende spreeuwen, was zijn lijfspreuk. Maar hij was ook een vechter, activist en onverzettelijk bestuurder. Dat zien we rond de geschiedenis van het Naardermeer. Het is een bekend verhaal. De gemeente Amsterdam wilde in 1904 het Naardermeer bestemmen tot vuilnisbelt.

Thijssse kwamen daartegen in publicaties in kranten in het geweer. Uiteindelijk zag de gemeente ervan af, niet vanwege de natuurwaarde van het Naardermeer, maar omdat het project te duur en onpraktisch bleek te zijn. De vuilnisbelt was afgewend, maar Thijssse bleef bezorgd of dit rijke landschap behouden zou blijven. Daarom pleitte hij in de Natuurhistorische Vereniging (nog zonder K) om het natuurgebied te kopen via een vereniging. Op 23 december 1905 was de oprichtingsvergadering van de *Nederlandsche Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten*. Thijssse werd de eerste secretaris. Via het uitzetten van obligatieleningen kon het Naardermeer gekocht worden. Het werd het eerste natuurmonument in Nederland, een mijlpaal voor de natuurbescherming.

Door al zijn publicaties en bestuurlijk werk was Thijssse het gezicht van de natuurbescherming in Nederland geworden. Een mooie bekroning was het eredoctoraat aan de Universiteit van Amsterdam dat hem op 16 oktober 1922 uitgereikt werd vanwege ‘de popularisering van deze schoonste aller wetenschappen (de natuurlijke historie)’.

Behalve leraar, schrijver en bestuurder was Thijssse echtgenoot en vader van twee zonen die later ingenieur zouden worden. Het is helaas een cliché: zonder de steun van zijn vrouw Leen zou Thijssse nooit tot de uitvinder van de natuurbescherming zijn geworden. Hij beseftte dat zelf maar al te goed: ‘Vrouw van zoo’n zwerver en natuurenthousiast te zijn vereischt liefde, geduld en zelfverloochening’ schrijft hij op het eind van zijn leven. Bovendien, voegt Thijssse eraan toe, las Leen al zijn geschriften en corrigeerde de drukproeven.

In de epiloog van zijn boek, wandelend over de Kampina, sombert Van der Meulen over de teloorgang van de natuur (waar is de heide gebleven?). Niettemin ziet hij ook positieve ontwikkelingen. Het maken van nieuwe natuur - zoals de Markerwadden - blijkt te werken; Thijssse zou dat gewaardeerd hebben, merkt hij op. ‘Geen betere dokter dan de natuur’ – citeert hij tot slot het adagium van Heimans en Thijssse uit 1902, en dat blijft onverminderd actueel. Zijn biografie van Thijssse is een stimulans hiertoe.

Colofon

Meester in het paradijs Jacq. P. Thijssse en het landschap
Dik van der Meulen,
Uitgeverij Querido | 2025 ISBN 978 90 214 6028 4
412 blz
€34,99

Nieuwe natuurbeheerder Piushaven

Rob Vereijken

Het stond in het Brabants Dagblad: de gemeente Tilburg zorgde het afgelopen jaar voor goed natuurbeheer in de Piushaven. Dit kwam uit de mond van John La Haye, haven- en natuurliefhebber die regelmatig met pijn in het hart zag hoe het beheer werd uitgevoerd. Tegelijkertijd klopte een andere natuurbeheerder op de deuren van de Piushaven. Hopelijk doet hij zijn werk ook goed, maar een bever heb je niet in de hand. Dankzij John en zijn vriendin Caroline kunnen we zo genieten van de Piushaven. Rond 1997 wilde de gemeente de haven dempen. Dankzij hun onstuitbare energie is de haven behouden gebleven en nu is het voor de Tilburger en de natuur dé plek waar je moet zijn. De verbinding tussen de havenkom en het Wilhelminakanaal is een prachtige moerasstrook geworden met Lissen, Egelskoppen, Kalmoes, Zegges, Wilgen en Riet. En daarin broeden vele Meerkoeten, Waterhoentjes en de Fuut. En de havenkom is ook nog het beste vareng gebied in de hele regio. Nee, dit is geen schrijffout, want je kunt hier wandelend en varend meer dan tien soorten varens op de kademuren ontdekken: IJzervaren, Naaldvaren, Zwartsteel, Eikvaren, Tongvaren, en ga zo maar door. Door er aan te denken loopt het water me al uit de mond of klotst het tegen de basaltkades die daardoor lekker vochtig blijven.



Bever (foto Saxifraga M. Zekhuis)

John en Caroline wonen op hun schip nog steeds midden in dit natuurgebied. Ze zagen dat het beheer vaak slecht werd uitgevoerd. Zeldzame varens werden van de muren afgeborsteld, Wilgen werden meer gekapt dan gesnoeid. De gemeente Tilburg zag uiteindelijk in dat het maaien van een gazon en het snoeien van een heg iets anders is dan ecologisch groenbeheer. Van Helvoirt Groenprojecten maakt nu samen met bewoners, gemeente, havengebruikers en natuurliefhebbers een plan welk beheer nodig is. En dat werkt. Iedereen blij en de bloeddruk van John is hierdoor het laatste jaar ook erg snel gedaald. Maar eind mei van dit jaar ging zijn hart weer snel te keer. Nee, geen enkele verkeerde ingreep bij hem voor de scheepsdeur. Het was een Bever die even rustig langs kwam zwemmen. Nadat de laatste Nederlandse Bever in 1826 was doodgeknuppeld in het Overijsselse Zalk, vond men het in 1988 wel weer tijd om hem weer toe te voegen aan de Nederlandse fauna. Groot dierenliefhebber Prins Bernhard liet een aantal dieren vrij in de Biesbosch. Dat was de start van de verovering van Nederland door de Bever. Tilburg wordt de laatste jaren steeds verder omsingeld vanuit het Noorderbos, het Leypark, Moerenburg en de Oude Ley nabij de Kaaistoep. Er wordt lekker geknaagd en burchten verschijnen. Beken zijn hun ideale beweegroutes: altijd water bij de hand met een beschutte en vaak weelderige begroeiing van Wilgen en kruiden. Een bever knaagt niet voor de houtspaanders. Met de takken van de afgeknaagde bomen bouwen ze een burcht of ze eten lekker van de bladeren, twijgen en de bast.

Het lijf van een Bever kan tot een meter lang zijn, en dan komt er nog de geschubde platte en brede staart achteraan. En samen met zijn zwemvliezen is het een krachtige en beweeglijke zwemmer.

In de winter paren de Bevers en in mei worden meestal de jongen geboren. In die tijd blijft het vrouwtje veel thuis en het mannetje komt wel en vooral tegen de avond naar buiten. Het zijn echte familiedieren, want de kinderen mogen 2 tot 3 jaar bij de ouders blijven wonen en die helpen ook bij de opvoeding van de jongere broers en zussen. Voordat er een nieuwe lichting aankomt, zwaaien de ouders de 3ejaars Bevers uit, want die moeten de wijde wereld in op zoek naar een nieuw territorium.

Misschien dat er daardoor ook begin april een dode Bever is gevonden. Die lag aan de Moerenburgkant langs de weg langs het Wilhelminakanaal, ter hoogte van Jeruzalem. Waarschijnlijk aangereden. Door de grote gele knaagtanden is het onmiskenbaar een Bever. Het dier dat later in de Piushaven zwom zou ook nog van een burcht uit Moerenburg of bij Mie Pieters kunnen komen. Ze maken soms een zwemtochtje tot 3 kilometer van huis.

Door de natuurlijke oevers van de Piushaven zal de Bever wel vaker binnenzwemmen. Iedereen wil tegenwoordig aan de Piushaven wonen, dus mogelijk dat de Bever ook naar een geschikte plek voor een burcht op zoek is. Het beheer van de natuur is daar nu prima, maar je weet nooit wat die harige nieuwe natuurbeheerder voor plannen heeft met de oevers, Wilgen en waterplanten. Ik hoop dat John de komende tijd tevreden blijft en dat de Bever daar geen zelfgeknaagd stokje voor gaat steken.

Museumactiviteiten 3^e kwartaal 2026

Datum	Activiteiten
vanaf 4 juni	Tentoonstelling <i>GIGA</i> met macrofoto's van insecten
5 juli 2026	Landelijke Zonnekijkdag
3-4 oktober	Weekend van de Wetenschap

GIGA

Vanaf 4 juni is de nieuwe tentoonstelling *GIGA: ontdek insecten zoals je ze nooit ziet* te zien. De expositie toont indrukwekkende, extreem uitvergroete macrofoto's van Nederlandse insecten, gemaakt door

fotograaf Sipke Wadman. De foto's onthullen een verborgen wereld vol kleur, detail en structuur.

Wadman fotografeerde jarenlang insecten uit zijn eigen tuin en omgeving onder een zelfgebouwde microscoop, een minutieus proces dat resulteert in haarscherpe beelden waarin de kleinste details zichtbaar worden. De foto's laten zien dat schoonheid niet alleen schuilt in grote en indrukwekkende dieren, maar ook in kleine en ogenschijnlijk alledaagse insecten.

Met *GIGA* laat het museum aan een breed publiek zien hoe belangrijk insecten zijn voor de biodiversiteit. De tentoonstelling maakt deze urgentie zichtbaar door bezoekers oog in oog te zetten met insecten die ze normaal over het hoofd zien. De tentoonstelling sluit daarmee naadloos aan bij de missie van Natuurmuseum Brabant om op een laagdrempelige en aansprekende manier het gesprek te voeren over biodiversiteit. *GIGA* is te zien tot en met 1 november 2026, exclusief in Tilburg.

NOW:US met ASML

Natuurmuseum Brabant is samen met de Vereniging van Wetenschapsmusea en Science Centers (VSC), Ontdekstation, Next Nature Museum en De Ontdekfabriek het nieuwe jongerenproject *NOW:US* gestart. Gezamenlijk willen we meer jongeren tussen

de 12 en 18 jaar in contact brengen met wetenschap, natuur en techniek.

Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door ASML. Dankzij de samenwerking met ASML kan er geëxperimenteerd worden met nieuwe manieren om jongeren te bereiken die nu nog niet op bezoek komen. Daarbij is er extra aandacht voor meiden en jongeren met een lagere sociaaleconomische status en/of een cultureel diverse achtergrond.

Natuurmuseum Brabant zoekt komend jaar actief jongeren op in de stad. Samen met hen worden nieuwe activiteiten georganiseerd, zodat jonge mensen zelf kunnen ontdekken welke rol wetenschap en techniek spelen in de maatschappij en voor zichzelf.

Een overzicht van alle activiteiten is te vinden op  natuurmuseumbrabant.nl/nowus

Dementie

Dementie treft niet alleen degene die ermee leeft, maar ook partners, kinderen en vrienden. Wat gebeurt er als feiten en herinneringen wegvallen? De Verwonderkisten van Natuurmuseum Brabant richten zich precies op dat spanningsveld. Het biedt duo's, iemand met dementie en een naaste, een interactieve activiteit waarin niet het geheugen centraal staat, maar zintuiglijke ervaringen die herinneringen oproepen om opnieuw beleefd te worden.

Centraal staan vier Verwonderkisten met elk een eigen thema: bos, boerenpad, sloot en strand. Elke Verwonderkist sluit aan bij herkenbare elementen uit de tentoonstelling *Jouw Brabant, mijn Brabant*. Deze kisten zijn gevuld met zorgvuldig gekozen objecten die uitnodigen tot aanraken, ruiken en kijken: zachte vachten, ruwe stenen, geurpotjes, zaden, insecten en diermodellen. Allemaal bedoeld om herinneringen te delen met elkaar.

Uit de testfase blijkt dat er grote behoefte is aan dit soort laagdrempelige activiteiten, die niet te veel vragen, maar juist uitnodigen tot kleine momenten van plezier of herkenning.



Verwonderkisten testsessie (foto Natuurmuseum Brabant)

Groene bedrijfsactiviteit

Natuur om de Hoek is er ook voor bedrijven. Onder begeleiding van museumdocenten gaan teams naar buiten om de natuur rond hun kantoor te verkennen. Ze onderzoeken wat er groeit en leeft tijdens een wandelrondje dat precies in een lunchpauze past. Iedere activiteit sluit aan op het seizoen. Optionele lunches en korting op een museumbezoek maken deze teamactiviteit helemaal compleet.

Prijsvraag

Er wordt hard geklust in het museum. Tegenover het Museumtheater wordt een nieuwe tentoonstellingsruimte gerealiseerd. Hier worden objecten uit onze eigen collectie getoond. De ene keer kan het een verzameling mineralen zijn, een andere keer schelpen, een zoogdier of een vogel.

Voor deze serie tentoonstellingen zoeken we een pakkende naam. De naam moet nieuwsgierigheid wekken, onderscheidend zijn en helpen om deze tentoonstellingsserie op de kaart te zetten.

Heb jij een goede naam bedacht? Mail die dan naar

✉ communicatie@natuurmuseumbrabant.nl en win eeuwige roem.

Word Vriend

Om iedere keer vernieuwende tentoonstellingen te ontwikkelen, is geld nodig. Daarom zoekt Natuurmuseum Brabant nieuwe vrienden. Vrienden ondersteunen het museum bij de realisatie van tentoonstellingen, collectieaankopen en unieke projecten.

Als Vriend steun je het museum op een laagdrempelige manier én profiteer je van leuke voordelen. Denk aan onbeperkte toegang, korting in het Museumcafé en de Museumwinkel, en je krijgt uitnodigingen voor speciale evenementen.

Wil jij ook dat onze natuurhistorische collectie behouden blijft? Word vriend van Natuurmuseum Brabant. Kijk op 🌐 natuurmuseumbrabant.nl/vriend

Contactpersonen van de werkgroepen:

Dongevallei:	Vacature dongevallei@tilburg.knnv.nl
Foto's:	Ankie Spijkers fotos@tilburg.knnv.nl
Geologie:	Hanneke Bogaerts geologie@tilburg.knnv.nl
Insecten:	Theo Peeters insecten@tilburg.knnv.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade kaaistoep@tilburg.knnv.nl
Mossen:	Albrecht de Vries mossen@tilburg.knnv.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens paddenstoelen@tilburg.knnv.nl
Plaggen:	Berry Staps plaggen@tilburg.knnv.nl
Planten:	Els van Kooten planten@tilburg.knnv.nl
Stadsnatuur:	Rob Vereijken stadsnatuur@tilburg.knnv.nl
Vogels:	Ben Akkermans vogels@tilburg.knnv.nl
Zoogdieren:	Jurriën Kooijman zoogdieren@tilburg.knnv.nl

Contributie:

Gewone leden	: € 32,50
Huisgenootleden	: € 15,00
Jongeren tot 25 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 15,00
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl

Rekeningnummer van de afdeling:

NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg

Opzegging van het lidmaatschap vóór 15 november bij de secretaris.

A close-up photograph of a pond with several lily pads. The water is dark, and the lily pads are in various shades of green and yellow, indicating some are aging. A small, light-colored frog is visible on one of the lily pads in the lower right. The text is overlaid in the bottom left corner.

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg